

פיתרון בחינת הבגרות בתנ"ך כללי, 2 יח"ל, חורף תשע"א

קטע שלא נלמד

1. ארבע משימות שהטיל משה על המרגלים:
  - א. לתור את הארץ (17)
  - ב. לראות את הארץ (פסוק 18)
  - ג. לבדוק את העם היושב בה – האם הוא חזק או רפה, האם הוא מעט או רב (פסוק 18)
  - ד. לבדוק האם הארץ היא רעה או טובה (פסוק 19)
  - ה. לבדוק האם הערים בארץ בנויות כמחנות או כערים מבוצרות (פסוק 19)
  - ו. לבדוק האם הארץ שמנה או רזה (פסוק 20)
  - ז. לבדוק האם יש בארץ עצים, האם היא פורייה (פסוק 20)
  - ח. להביא מפירות הארץ (פסוק 20)
2. המרגלים מכנים את הארץ "זבת חלב ודבש". הם מבססים את דבריהם על הפירות שצומחים בה : "זמורה ואשכול ענבים...ומן הרמונים ומן התאנים" (פסוק 23).
3. א. כלב בן יפונה טוען שבני ישראל יוכלו להתגבר על האויב בארץ ולכבוש אותה : "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה" (30).
יתר המרגלים טוענים כי האויב בארץ חזק מהם והם לא יוכלו להילחם נגדם : "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו" (31).
4. הבדלים בין דברי המרגלים בפסוקים 27 – 28 לבין דבריהם בפסוקים 32 – 33 :
פסוקים 32-33 מגזימים המרגלים בתיאור הארץ ומוציאים את דיבתה :
  - א. בפסוק 27 המרגלים אומרים שזו ארץ זבת חלב ודבש ואילו בפסוק 32 הם אומרים שזו ארץ אוכלת יושביה.
  - ב. בפסוק 28 המרגלים מספרים שראו ילידי ענק בארץ ואילו בפסוק 32 הם מספרים שכל העם הינם אנשי מידות, נפילים.
  - ג. בפסוק 33 המרגלים טוענים כי בני ישראל קטנים וחלשים כחגבים לעומת יושבי הארץ, דבר שלא זכר בדבריהם בפסוקים 27 – 28.

מלכים ונביאים

5. א. 1) האירוע אותו מבליט אחאב הוא שחיטת 450 נביא בעל, ע"י אליהו.
2) הסיבה להדגשת אירוע זה מול איזבל הינה קרבתה של איזבל לנביאי הבעל ותמיכתה בהם. אחאב ידע שהאירוע יעורר את זעמה של איזבל כנגד אליהו.
ב. דוגמא למעשה המבטא ייאוש:
* "וירא ויקם וילך אל נפשו" – אליהו עוזב הכל ונוטש את הממלכה בה פעל
* "והוא הלך במדבר..." – אליהו הולך למקום שומם ומסוכן
* "וישאל את נפשו למות" – אליהו רוצה למות
דוגמא לדיבור המבטא ייאוש:
* "רב עתה ה' קח נפשי כי לא טוב אנכי מאבותי" – אליהו אומר לה' שהוא לא טוב מאבותיו ומבקש ממנו שייקח את חייו.
ג. 1) הבקשה של אליהו מה' היא שימית אותו, שייקח את חייו. ה' מגיב עליה בכך ששולח אל אליהו מלאך שייתן לו מזון בכדי שיתאושש.
2) המילה "רב" בפסוק 4 – במשמעות של הרבה מדי, די, מספיק. אליהו אומר לה' שמספיק לו והוא לא רוצה להמשיך להתמודד/לחיות.
המילה "רב" בפסוק 7 – במשמעות של הרבה. המלאך אומר לאליהו שעוד ארוכה/רבה הדרך שלפניו. שטרם סיים את שליחותו, תפקידו.

6. א. המוטיב החוזר בשני הקטעים הוא אש. במלכים א' י"ח 38 – אש נופלת מהשמיים ושורפת את הקורבן ואת המזבח. במלכים ב' ב' 11, אליהו עולה השמימה ברכב אש וסוסי אש.
 ב. תהליך באמצעות איזכור האדרת :
 בפסוק 8 אליהו משתמש באדרת כמטה קסם ובאמצעותה הוא חוצה את הירדן לנגד עיניהם של אלישע ובני הנביאים.
 בפסוק 13 האדרת שדל אליהו נופלת מעליו כשהוא עולה השמימה ואלישע לוקח אותה. מסמלת תפקיד. אלישע לוקח את תפקיד הנביא.
 בפסוק 14 אלישע נכנס לנעלי הנביא וחוצה את הירדן בעזרת האדרת, כפי שעשה אליהו.
 ג. תפקיד בני הנביאים הוא להיות עדים להסתלקותו של אליהו מן העולם ולכניסתו של אלישע לתפקיד הנביא.
 בפסוק 5 בני הנביאים מוודאים שאלישע יודע שאליהו עומד לעלות השמימה.
 בפסוק 7 בני הנביאים עדים לנס שעולה אליהו, כאשר הוא חוצה את הירדן.
 בפסוק 15 בני הנביאים נוכחים לדעת כי נחה רוחו של אליהו על אלישע והם מקבלים אותו כנביא.
7. א. 1) קביעה בדברי ירמיהו – ה' צדיק "צדיק את ה'..."
 תלונה בדברי ירמיהו – מדוע הרשעים מצליחים? "מדוע דרך רשעים צלחה"
 2) ירמיהו בפסוקים 1 – 2 מתנצל בפני ה' מכוון שהוא צדיק, אך בכל זאת יש לו ריב (=תביעה משפטית) איתו. יש לו מחלוקת על הדרך בה הדברים פועלים.
 ב. 1) בתהלים 3 הצדיק נמשל לעץ שנטוע על פלגי מים, שמלבלב ועליו לא נובלים.
 בתהלים 4 הרשע מדומה למוץ – קליפת חיטה שעפה ברוח.
 2) בירמיהו י"ב 1 – 2 הרשעים משולים לעץ מלבלב ומצמיח פירות. ירמיהו הופך את השימוש המקובל בדימוי וכך מחזק את טענתו לפיה, לא הוגן שהרשעים מצליחים מכוון שהצדיקים הם אלה שצריכים להצליח.
 ג. לפי רד"ק, משמעות המשל היא שאם ירמיהו אינו מצליח להבחין באמונותיהם ומחשבותיהם של בני אדם, אז מדוע הוא מבקש לדעת את סודותיו של האל ומדוע הוא מבקש להבין את הדרך בה הוא מנהיג את העולם.
 הלקח שהמשל בא ללמד את ירמיהו הוא שעליו לעסוק בענייניו ולבצע את תפקידו ולא לערער על סדרי העולם שקבע האל.
8. א. 1) הנבואות בקטע זה נאמרו בעקבות גלות ממלכת ישראל :
 * רחל בוכה על בניה = יוסף (=שבטי ישראל) ובנימין. "רחל מבכה על בניה..." (14)
 * מתקיים דו-שיח בין ה' לאפרים = השבט הדומיננטי בממלכת ישראל (פסוקים 17, 19).
 2) גלות ממלכת ישראל לאשור אירעה בשנת 722 לפנה"ס.
 ב. 1) קשר של סיבה ותוצאה :
 בפסוק 14 רחל מבכה על בניה שאינם מסרבת להתנחם : "בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להינחם". כתוצאה מכך, בפסוקים 15 – 16 ה' מגיב ואומר שכשכר על פעולותיה הבנים ישובו חזרה לארצם : "יש שכר לפעולתך... ושובו בנים לגבולם".
 2) הביטוי "ושובו בנים לגבולם" בהקשרו בכתוב – שבטי ישראל, שנמצאים בגלות באשור, ישובו חזרה לארצם.
 בימינו, הביטוי נקשר למאבק להשבת חיילים שבויים חזרה לביתם.
 ג. 1) בפסוקים 17 – 18 מובעת חרטה על חטא :
 פסוק 17: "אפרים מתנווד", "כעגל לא לומד".
 פסוק 18: "ניחמתי", "ספקתי על ירך", "בושתי" "נכלמתי", "נשאתי חרפת נעורי".
 2) בעקבות הבעת החרטה, ה' מביע את הגעגועים שלו לממלכת ישראל, אומר שהם כמו בן יקר לו. "הבן יקר לי אפרים... מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו..." (19).

עלילות הראשית

9. א. אופן הבריאה בבראשית א' 3 – 9 הוא בריאה במאמר פה על ידי אל מופשט : "ויאמר אלוהים יהי אור ויהי אור" (3). לעומת זאת, אופן הבריאה בישעיה מ' 12 – 14 הוא בריאה של עשייה, ע"י אל מוחשי שמתואר כ"בנאי" : "מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תיכן..." (12)
 ב. (1) הבריאה בפרק א' מתוארת כהכנסת סדר בחומרים קיימים : תוהו ובוהו, חושך, תהום ו/או מים. * תתקבל אחת מהדוגמאות.
 (2) דוגמא לפירוש שמסביר את מהות האור שנברא ביום הראשון :
 רש"י פירש כי ביום הראשון אלוהים ברא את המאורות ורק ביום הרביעי הוא ציווה עליהם להיתלות בשמיים.

10. א. דוגמאות לסיבה שנוח מצא חן בעיני ה' :

דוגמאות מפרק ו' 9 :

* "איש צדיק"

* "תמים"

* "את האלוהים התהלך נוח"

דוגמא מפרק ז' 1

* "אותך ראיתי צדיק לפני"

ב. שלבים בתהליך שהביא להחלטה למחות את האדם מעל פני האדמה:

1. פרק ג' – האדם והאישה מפרים את צו ה' ואוכלים מפרי עץ הדעת

2. פרק ד' – קין רוצח את הבל אחיו.

או – למך מתרברב בכך שהרג אנשים רבים ובחזקו.

3. פרק ו' 5 – כל האנושות חושבת ועושה רק רע כל היום. יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום.

חורבן, גלות וגאולה

11. א. (1) האירוע אליו מתייחסים שני הקטעים הוא חורבן ירושלים, בית המקדש והגלות לבבל.

האירוע אירע בשנת 586 לפנה"ס.

(2) לפי הקטע מאיכה, הסיבה להתרחשות החורבן והגלות הינה חטאי העם בממלכת יהודה /ירושלים.

"צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי" (18)

"על כל פשעי" (22)

ב. השורש ז-כ-ר במזמור קל"ז :

פסוק 1 – הגולים יושבים על נהרות בבל, ובוכים כאשר הם נזכרים בירושלים.

פסוק 6 – הגולים נשבעים לזכור את ירושלים ולא לשכוח אותה.

פסוק 7 – הגולים מבקשים מה' לזכור לבבלים את היום בו החריבו את ירושלים ולשלם להם כגמולם.

12. א. צידוק הדין – "...ומתודה על חטאות בני ישראל אשר חטאנו לך ואני ובית אבי חטאנו" (6)

"חבל חבלנו לך ולא שמרנו את המצות ואת החוקים ואת המשפטים..." (7)

נחמיה מודה כי העם חטא ולא שמר את חוקי ה'.

עיקרון שכר ועונש – "...אתם תמעלו אני אפיץ אתכם בעמים. ושבתם אלי ושמרתם מצותי ועשיתם

אותם...משם אקבצם והביאותים אל המקום אשר בחרתי לשכן שמי שם" (8 – 9)

ה' אמר לעמו שאם יבגדו בו יפזר אותם בגלות, אך אם ישוּבו להאמין בו וישמרו

את חוקיו הוא יקבץ אותם מן הגלויות וישיב אותם לאדמתם.

בקשת עזרה – "תהי נא אוזנך קשבת ועיניך פתוחות לשמוע אל תפילת עבדך..." (6)

"אנא ה' תהי נא אוזנך קשבת אל תפילת עבדך ואל תפילת עבדך..." (11)

נחמיה מבקש מה' שישמע את תפילתו ואת תפילות העם ושיענה להן.

ב. (1) בנחמיה א' 4, נחמיה בוכה כשהוא שומע על המצב הקשה בירושלים.

בנחמיה ח' 9, העם בוכה ומתרגש כשהוא שומע את דברי התורה .

(2) בעקבות הבכי בפרק ח', נחמיה והלויים מורים לעם לשמוח ולא לבכות, לאכול ממתקים ולשלוח

מנות לעניים (פסוק 10).

חוק וחברה במקרא

17. א. 1) המעשה שעשה ה' לעמו הוא הוצאתם מארץ מצרים: "אנוכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (דברים ה' 6). "ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה" (דברים ו' 21).
2) בדברים ו' 23 ה' הבטיח לאבות האומה את הארץ: "את הארץ אשר נשבע לאבותינו".
קיום הבטחה זו קשור למעשה של ה', מכון שה' הוציא את עמו מארץ מצרים בכדי שיוכל להביא אותם לארצם המובטחת: "ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ" (23).
ב. 1) על פי דברי אבן עזרא, בפסוקים אלה (6 – 10) ישנו דיבר אחד – לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני...
לדעת כל המפרשים יש שני דיברות בפסוקים אלה – אנכי ה' אלוהיך ו – לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני.
* יתכן שתתקבל גם התשובה שלפי אבן עזרא ישנם תשעה דיברות ולפי הפרשנים האחרים ישנם עשרה דיברות.
2) אבן עזרא מנמק את דעתו בכך שאומר שפסוק 6 הוא בעצם פתיחה לדיברות ולא דיבר. לדבריו, מטרת פסוק זה היא להנחות כי ה' הוא המצווה על עשיית החוקים הבאים.

18. א. 1) שני סוגי מלחמה ופעולה שישראל נדרשים לעשות בהן:
* מלחמה בערים הרחוקות (פסוקים 10 – 15) – מלחמה בה יש לקרוא לשלום.
אם אנשי העיר נכנעים, יש לשעבד אותם ואת הרכוש לקחת כשלל.
אם אנשי העיר לא נכנעים, יש להרוג את הגברים ואת הנשים והילדים לשעבד ואת הרכוש לקחת כשלל.
* מלחמה בעמי כנען – יש להחרים (=להשמיד) אותם לחלוטין.
2) בדברים כ"א 10 – 14 ישנו חוק העוסק ביחס לשבויה. מדובר בסוג מלחמה בערים הרחוקות, שכן מותר לקחת נשים כשביות.
ב. לפי פסוק 11 – על השובה לקחת לו לאשה את השבויה, אם הוא חושק בה: "וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאישה".
לפי פסוק 14 אם השובה לא חפץ בשבויה, עליו לשחררה לחופשי. אסור לו למכור אותה או להתעלל בה. "והיה אם לא חפצת בה ושלחתה לחופשי..."

מאבק לחברה מוסרית – ערך מרכזי בנבואה

19. א. 1) שני תחומי החטא הנזכרים בנבואות הם: חטאים בין אדם לחברו. חברתיים. מוסריים.
חטאים שבין אדם למקום, בין אדם לאלוהיו, דתיים.
2) יחזקאל כ"ב 1 – 12
חטאים שבין אדם לחברו
שפיכות דמים, לא מכבדים אב ואם, עושקים גרים, מרמים עניים, מרכלים, מתירנות מינית, גילוי עריות, לקיחת שוחד.
חטאים שבין אדם לאלוהיו
מחללים את השבת, עושים גילולים – עבודת אלילים, מבזים את הקודש.
עמוס ב' 6 – 12
חטאים שבין אדם לחברו
משפילים עניים, מוכרים אותם בעבור חוב זעום, מטים משפט צדק, לוקחים חבולה
חטאים שבין אדם לאלוהיו
מונעים מהנביאים לנבא, משקים את הנזירים יין, שותים יין בבית האלוהים.

- ב. 1) שלושה חסדים שעשה ה' לעמו – הנזכרים בעמוס ב' :
- * ה' הוציא את העם מארץ מצרים
  - * ה' השמיד את האמורי מפניהם, בכדי שיוכלו להתיישב בארץ
  - * ה' הוליך את העם במדבר בבטחה
  - * ה' מינה לעם נביאים ונזירים
- 2) העם נוהג בכפיות טובה כלפי חסדי האל. העם מצווה על הנביאים לא לנבא ומשקה את הנזירים יין. "ותשקו את הנזירים יין ועל הנביאים ציותים לאמר לא תנבאו" (12).
20. א. פעולות על-אנושיות שיעשה צאצא שושלת דוד :
- * "הכה ארץ בשבט פיו" – מעניש את הארץ באמצעות שוט/מקל של דבריו, פיו.
  - * "ברוח שפתיו ימית רשע" – האויר שיוצא מפיו ימית את הרשעים.
  - * "לא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אוזניו יוכיח" – יגלה/ ידע את הצדק מבלי לראות או לשמוע.
- ב. 1) בקטע מישעיה יש חזרה אל סדרי העולם המתוארים בבראשית:
- * תפקיד האדם בבראשית א' היה לשלוט על בעלי החיים. גם בישעיה י"א 6 מתואר מצב בו הנער הקטן שלוט על בעלי החיים.
  - * בבראשית א' 29 – 30 בני האדם ובע"ח היו צמחוניים. גם בישעיה י"א 6, 7 נכתב כי בע"ח יחיו בהרמוניה זה עם זה ולא יטרפו אחד את השני.
- 2) יחסי האדם והנחש בבראשית ג' 14 – 15 מתוארים כיחסי שנאה. אך בישעיה י"א 8 מתוארים יחסים של הרמוניה, שכן התינוק והילד משחקים עם נחשי צפע ופתן.